

Anne Närhi

Mäntyharjun museon kokoelmaprojekti käytännössä

Museoviraston Paikallismuseoiden kehittäminen -hankkeen (PAMU) ideakilpailu poiki erilaisia projekteja paikallismuseoihin ympäri Suomea. Yksi näistä toteutettiin vuosina 2012 ja 2013 Mäntyharjulla Etelä-Savossa. Projektin tarkoituksena oli ammattimuseoiden mallia noudattaen laatia paikallismuseon resurssit ja mahdollisuudet huomioiva kokoelmapoliittinen ohjelma eli KOPO. Onnistunut projekti poiki Mäntyharjun museolle runsaasti näkyvyyttä ja Vuoden paikallismuseo -tittelin.

Vuonna 1970 perustetun Mäntyharjun museon kokoelmat ovat pääosin peräisin museotoimen alkuvuosilta. Museon toiminnassa on ollut aktiivisia kausia ja lepovaiheita. Vuodesta 2007 lähtien museo on järjestänyt vaihtuvan kesänäyttelyn vuosittain, kunnostanut museotoimenkeskus Iso-Pappilaa vuonna 2011 ja uusinnut osan perusnäyttelystä vuonna 2012.

Mäntyharjun museon kesänäyttelyt sijaitsevat kirkonkylän Iso-Pappilassa. Edessä punainen väentupa ja taustalla keltainen päärakennus. Kuvaaja: Anu Yli-Pyky.

Museon diaarikirjat sisältävät lähes 6000 luetteloitua esinettä. Vanhat diaarikirjat on siirretty Excel-tiedostoon, mutta näyttely- ja säilytystiloissa tapahtuneiden muutosten vuoksi merkinnät ovat vanhentuneet. Vain pieni osa kokoelmasta on säilytyksessä talvilämpimissä tiloissa, suurin osa, erityisesti isot maatalouskoneet, säilytetään paikallismuseoille tyypillisesti talvikylmissä museorakennuksissa.

Kokoelmanhallintaprojekti (jatkossa KOPO) toteutettiin Savonlinnan maakuntamuseon

ohjauksessa. KOPO:n suunnitteluun osallistuivat allekirjoittaneen lisäksi maakuntamuseotutkija ja kunnan kulttuurisihteeri, seuraavana vuonna sain lisäksi apua kulttuurituotannonharjoittelijalta. Ensimmäisen kesän aikana onnistuimme rakentamaan mielestämme toimivan arvoluokitusrunгон kriteereineen. Lisäksi paneuduin museon historiaan, inventoin kokoelmaluokat ja määrittelin museoprosessit. Kirjoittamani KOPO hyväksyttiin sivistyslautakunnan käsittelyssä seuraavan vuoden maaliskuussa ja toukokuussa palasin museolle Museoviraston harkinnanvaraisen valtionavustuksen turvin aloittamaan käytännön arvoluokitustyön.

Museoesineet merkittiin arvoluokituksen yhteydessä värillisillä lapuilla: harmaa esinumeron merkintään ja punainen esinumeroittamattomille, kokoelman ulkopuolisille ja poistoille. Kuvaaja: Anne Närhi

Arvoluokitus paikallismuseon tapaan

KOPO:n merkittävin anti kokoelmanhallinnalle oli uusi arvoluokitus suunnitelma, jolla halusimme paremmin tuoda esille museon kokoelmien rakenteen ja museoarvoltaan merkittävimmät objektit. Pitkän pohdinnan jälkeen rakensimme arvoluokituksesta neliportaisen. Ensimmäinen arvoluokka sisältää olennaisimman ja arvokkaimman osan kokoelmasta, toinen luokka esineet, joilta puuttuvat esinetiedot. Päänvaivaa aiheuttanut kolmas luokka määriteltiin lopulta käyttökokoelmaksi ja neljäs luokka muodostui poistoluokaksi.

Arvoluokitus ulotettiin koskemaan sekä jo olemassa olevaa museokokoelmaa että tulevaisuudessa kokoelmaan liitettäviä objekteja. Vanhan kokoelman arvoluokituksessa sovelsimme 1970-luvulta peräisin olevia kokoelman painopistemäärittelyjä ja tulevassa kokoelmassa uutta KOPO:ssa määriteltyä tallennussuunnitelmaa.

Varsinaiset haasteelliset päätökset teimme vanhan, jo olemassa olevan, kokoelman luokittelemisessa. Siirrot ensimmäisen arvoluokan ulkopuolelle oli perusteltava erityisen hyvin, sillä esineet oli aikoinaan lahjoitettu museoesineiksi ja pysyvään säilytykseen. Museopoistoissa kiristimme entisestään ICOM:in tuttua ohjetta. Katsoimme, että liian laajat poistomahdollisuudet olivat vaarallisia paikallismuseon kaltaisissa yksiköissä, joissa taistellaan jatkuvasti museon ja museokokoelmien olemassaolon puolesta.

Teoriasta käytäntöön eli arvoluokituksen menetelmät

Varsinaisen likaisen ja hikisen käytännön työn aloitin kesäkuussa 2013. Kauniissa kesäsäässä oli mukava aloittaa ulkonäyttelytiloista ja sitten siirtyä vähitellen yhä syvemmälle museon uumeniin. Jännitystä aiheuttivat tutut kysymykset: pitääkö diaari paikkansa, toimiko kirjoittamani KOPO käytännössä ja mitä parissa kuukaudessa ehtii tehdä? Vastaukset näihin olivat: ei, tarpeeksi hyvin ja yllättävän paljon.

Tapaamisessa maakuntamuseotutkijan ja kulttuurisihteerin kanssa päätimme tarkastella esineryhmiä parhaamme mukaan kokonaisuuksina ja keskustelimme pitkään käyttöluokan kriteereistä. Käyttöluokkaan päätimme siirtää vain kahden ensimmäisen luokan esineiden kaksoiskappaleita tai variantteja. Lisäksi päätimme selkeyttää säilytystilojen käyttöä myös niillä esineillä, jotka jäivät arvoluokituksen ulkopuolelle.

Kirjoittaja harvinaisesti sisätiloissa ja työpisteen ääressä. Seinällä muistintueksi tehty arvoluokitustaulukko. Kuvaaja: Anu Yli-Pyky.

Arvoluokituksen tein keräämällä kunkin esinetyypin toisinnot, variantit ja kaksoiskappaleet eli

käsittelin esineryhmän kerrallaan. Aina se ei ollut mahdollista ja tällöin apuna olivat huolelliset muistiinpanot ja valokuvat. Tarkistin esineiden kunnon ja numeroinnin ja vertasin tietoja sähköiseen esineluetteloon. Muistintueksi ja esineiden aseman hahmottamista helpottamaan käytin värillisiä irrotettavia lappuja. Lapun värillä merkitsin esineen aseman tai sitä odottavan toimenpiteen museossa. Jokainen arvoluokitettu esine kävi läpi myös nopean kuntoarvion. Arvoluokan määrittämiseen kuntoarvio vaikutti vain selkeissä poistoa vaativissa tilanteissa ja epäselvissä rajatapauksissa, jos saman esineryhmän esineet olivat muuten yhdenvertaisia. Vaikka esineiden suuri määrä tuntui välillä toivottomalta, pyrin museopoiston sijaan sijoittamaan tallennusalueiden ulkopuolisen tai esinetiedoiltaan olemattomat objektit ensisijaisesti käyttöluokkaan. Poistoihin päätimme ryhtyä vain selkeissä tapauksissa, kuten esineen tuhouduttua.

Lopuksi

Kokoelmatyöstä tiedotettiin kuntalaisille paikallislehden ja syksyllä 2012 perustetun museoblogin välityksellä. Lisäksi päivystin museolla tapahtumien yhteydessä ja pidin kokoelmanhallinta-teemoitettuja opastuksia ryhmille. Kesän 2013 aikana museon kokoelmista saatiin arvoluokituksen pariin noin puolet olemassa olevasta esinekokoelmasta. Arvoluokituksen käyttöönotosta kertyi lisäksi huomioita ja lisäyksiä sivukaupalla. Ensi vuonna työtä jatketaan mahdollisesti museologian harjoittelijan voimin, joten seuraa ilmoittelua! Projekti saattoi päättyä, mutta itse työ ei.

Kirjoittaja valmistui Turun yliopistosta muutama vuosi sitten ja tekee kulttuuri- ja museoalan töiden lisäksi väitöskirjaa muodin historiasta kulttuurihistorian oppiaineeseen. Mäntyharjun kokoelmaprojektin lisäksi hän kirjoitti museon kesänäyttelyt vuosina 2012 ja 2013 ja toimi museoblogin suunnittelijana ja sisällöntuottajana.